

Рецензія

докторки юридичних наук, професорки кафедри теорії права та прав людини

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Гураленко Наталії Анатоліївни на дисертаційне дослідження

Руснак Лесі Володимирівни «Доказування та докази в конституційному

судовому процесі (на прикладі України та Німеччини)»

Актуальність дисертаційного дослідження. Призначення доказів сприяє вдосконаленню аргументації в конституційній юрисдикції, оскільки демонструє, що дослідження фактичного змісту не є довільною діяльністю, а розвивається в рамках правових і раціональних норм. Доказування у конституційному судовому процесі є формою пізнавальної діяльності, психологічна складова якої базується на окремих загальних засадах юридичної психології як галузі психології. Взагалі психологія «вивчає закономірності й механізми психіки людини в сфері регульованих правом відносин», натомість проблематика, що стосується психологічної характеристики пізнавальних процесів, пов'язаних із доказуванням, психологічних основ проведення окремих процесуальних дій, а також аналізу психологічної сторони формування внутрішнього переконання, є предметом судової психології.

Метою доказів є переконання судді в істинності спірного факту, тобто шукається процесуальна істина, досяжна або можлива істина. Процесуальна істина виникає в ході курсу, і може відповідати дійсності чи ні, хоча саме на її підставі мировий суддя повинен винести своє рішення.

Можна стверджувати, що судові докази мають певну мету, яка полягає в реконструкції досліджуваних фактів в процесі, прагнучи досягти історичної дійсності, з істинністю фактів, так само, як це відбувалося в просторі і часі. Тоді це була б реконструкція правди. У правовій системі така реконструкція істини дасть лише визначеність правового типу, який може не відповідати історичній дійсності, але який претендує на стабілізацію конфліктних ситуацій, які є предметом кримінального провадження.

Незважаючи на деякі загальні риси, судові докази відрізняються від філософських або логічних доказів і наукових або експериментальних доказів. Він відрізняється як за об'єктом, так і за способом. Справді, перший прагне продемонструвати істинність поточної пропозиції, що розглядається як такий, що випливає з іншої пропозиції, вже продемонстрованого або визнаного таким (дедуктивний метод), тоді як другий прагне відкрити природний закон для передбачення майбутнього наслідку майбутньої причини шляхом спостереження або експерименту з закономірністю, з якою за тією ж причиною слідує той же ефект (індуктивний метод). Завдання судових доказів полягає в тому, щоб реконструювати якусь минулу подію так, щоб суддя міг застосувати до нього норми позитивного права.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відповідно до плану наукових досліджень кафедри згідно з науковими темами кафедри «Судова влада: теоретико-правові засади та нормативно-правове забезпечення організації та діяльності» (державний реєстраційний номер 115U003254) та «Процесуальне право: теоретико-правові засади, нормативно-правове забезпечення та перспективні напрямки розвитку» (державний реєстраційний номер 0120U103394) та Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затвердженими постановою Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. №14-10.

Тему дисертації затверджено ухвалою науково-технічної ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформованих у дисертації. Доказ в юридичному сенсі, і зокрема процесуальний, - це демонстрація існування певних юридичних фактів, також через демонстрацію існування інших фактів, з яких можна зробити висновок про існування тих, які призначені для доведення.

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею. Усі висновки, рекомендації та пропозиції, зокрема й ті, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, одержані авторкою особисто.

Заслужують на особливу увагу такі висновки дисертантки:

- сформульовано поняття та сутність конституційно-судового доказування.

Фундаментальне право на доказування визначається в рамках того, що ми розуміємо під належною правовою процедурою, яка є правом кожної людини на здійснення будь-якого процесу (судового, адміністративного, приватного тощо) з дотриманням певних мінімальних гарантій, які забезпечують справедливий результат. Важливим елементом є право на доведення, оскільки не було б належної правової процедури, якби особа не дозволила допустити свої доказові засоби в рамках процесу, або, визнавши їх, вони не оцінюються;

- досліджено складові елементи властивостей доказів у доктрині конституційного права. Вирішення питання про належність, вагу доказів та їх достатність у теорії доказування підпорядковується законам логіки і не врегульоване формальними правилами, оскільки ці питання стосуються змісту доказів, фактичних даних. Допустимість (англ. admissibility) же не пов'язується з фактичними даними, а стосується тільки процесуальної форми доказів, тобто засобів доказування. Допустимість проявляється у двох аспектах: негативний, коли право визнає недопустимими окремі докази, наприклад такі, що одержані з порушенням закону; позитивний, коли певні обставини можуть бути підтверджені тільки певними засобами доказування;

- проведено класифікацію доказів в конституційному судовому процесі України та Федеративної Республіки Німеччини. Докази є незамінною основою у конституційному процесі, на якій сьогодні ґрунтується будь-яке судове рішення. За його відсутності будь-яке рішення може поставити під сумнів його обґрунтованість, оскільки воно буде відрізнитися від сучасної правової системи.

Практичне значення одержаних результатів

у науково-дослідній сфері - як основа для поглиблення подальших наукових досліджень процедури доказування Конституційним Судом України;

у законодавчій діяльності - як теоретико-правове підґрунтя для вдосконалення чинного законодавства України шляхом внесення змін і доповнень до нього, розроблення проектів нормативно-правових актів,

спрямованих на удосконалення конституційно-правового регулювання та практики застосування КСУ у своїй діяльності;

у навчальному процесі – при підготовці підручників і навчальних посібників із конституційного права України, конституційного права зарубіжних країн, при викладанні вищезначених навчальних дисциплін для студентів вищих навчальних закладів України. Робота містить науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації для використання в освітньому процесі

Результати дослідження також можуть бути використані з метою ефективного впровадження судової реформи в Україні.

Зауваження.

1. У підрозділі 1.1. “Поняття та сутність конституційно-судового доказування” дисертантка, ґрунтовно дослідила теорії досліджуваності доказів, зазначає, що сутність доказування та пізнання як складової та цілого правової онтології в судовому конституційному процесі полягає в отриманні знань про предмет дослідження, тобто пізнання є ґносеологічним підґрунтям доказування, оскільки доказують завжди пізнане, однак їх не слід ототожнювати, адже пізнання може обмежуватися з’ясуванням будь-якої обставини тільки судом, натомість метою доказування є реалізація конституційного принципу обґрунтованості прийнятих ним рішень. Була б цікава думка дисертантки про призначення доказів, що сприяє вдосконаленню аргументативній діяльності суддів Конституційного Суду України.

2. У підрозділі 2.3. “Оцінка доказів в конституційному судовому процесі України та Федеративної Республіки Німеччини” авторка вказала, що процесуальні кодекси континентальної Європи містять стандарти, які мають на меті врегулювати процес отримання експертного висновку в судовому засіданні. Було б доцільно розкрити дане питання більш ґрунтовно.

Однак висунуті дискусійні положення не заперечують наукових досягнень дисертації Лесі Володимирівни Руснак та не впливають на висновок про належний рівень рецензованого дослідження, його загальну позитивну оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Актуальність кваліфікаційної роботи Лесі Володимирівни Руснак незаперечна. Висновки й основні положення дисертації мають наукову новизну, високу теоретичну та практичну цінність. Під час дослідження тексту дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертаційне дослідження та публікації автора виконані на достатньо високому науковому рівні, наукова новизна, висновки, їх обґрунтованість, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності відповідають вимогам, що висуваються до праць такого рівня.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лесі Володимирівни Руснак «Доказування та докази в конституційному судовому процесі (на прикладі України та Німеччини)», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08-Право за спеціальністю 081-Право за її актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язання проблеми, практичним значенням отриманих результатів відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядком присудження ступеня докторки філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.2022 р.), Леся Володимирівна Руснак заслуговує на присудження ступеня докторки філософії з галузі знань 08-Право за спеціальністю 081-Право.

Рецензент

завідувачка кафедри теорії права та прав людини

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

докторка юридичних наук, професор

Наталія ГУРАЛЕНКО

